KUNST-WERKEN TUSSEN NATUUR EN MYSTIEK

DÉSIRÉE TONNAER (1955) geldt als een van de meest succesvolle Limburgse kunstenaars van vandaag. Zij is vooral bekend van grote en minder grote, veelal bronzen, werken, zoals een omvangrijk hekwerk in het winkelcentrum Entre Deux in Maastricht en het grote hekwerk voor de Nieuwe Passage in Den Haag. En als 'uitstapje' maakte ze de 'handtekening' van André Rieu in het stadspark in Maastricht. De natuur geldt als haar inspiratiebron, aangevuld met een stevige dosis spiritualiteit.

Tekst
JO CORTENRAEDT

Fotografie
HUGO THOMASSEN

‘Het cyclische van het leven vormt de basis van mijn werk. De natuur is de leermeesteres van de kunst. Die belangstelling voor de natuur heb ik waarschijnlijk van mijn moeder’

Haar huis in het centrum van Maastricht oogt opgeruimd en de kunst is nadrukkelijk aanwezig, ook in de tuin erachter. Aan het einde daarvan staat het technische atelier met zware apparatuur die je eerder in een garage verwacht. Een paar huizen verder is haar galerie met daarachter het ontwerpatelier, waar vooral tekenmateriaal te vinden is. Ook hier ligt alles op z’n plaats. „Ik kan niet goed werken als het een rommeltje is. Ik ga heel gedisciplineerd aan de slag. Dat moet ook wel als je zelfstandig bent.”

VEEL KUNSTENAARS WORDEN VERTEGENWOORDIGD DOOR EEN GALERIE, MAAR U HEEFT UW EIGEN GALERIE. ZORGT DAT NIET VOOR EEN ZEKER ISOLEMENT?

„Ik heb altijd op eigen benen gestaan en vind dat prettig, ik ben niet anders gewend. Wat dat betreft heb ik weinig twijfel gekend, ook niet als kind. Ik wist al snel wat ik wilde worden. Mijn vader had een bedrijf waar machines voor bakkerijen werden gemaakt. Ik leerde daarvan dat je van materiaal iets kunt maken. Onze ouders – we waren met zeven kinderen – namen ons elk jaar mee op vakantie, vaak naar Italië. Ik was acht jaar oud en kwam voor het eerst in een museum. Dat heeft een geweldige indruk op mij gemaakt. Ik denk dat hier voor mij de passie voor het maken van beeldende kunst ontstaan is.

Ik was geïmponeerd door het gebouw van het museum van Ravenna. Je moest entreegeld betalen om naar binnen te kunnen en het viel me meteen op dat de bezoekers heel zachtjes met elkaar praatten of fluisterden. Hier was iets aan de hand. Het leek alsof we op gewijde grond liepen. In de vitrines lagen grote en kleine kunstwerken, subtiel belicht en voorzien van toelichtende teksten.

Ik herinner mij een klein kruisbeeldje uit 1050. Ivoor, feitelijk een stukje dode tand van een olifant, ‘waardeloos ‘materiaal. Toch was hier iets bijzonders mee gebeurd. De kunstenaar had met zijn bewerking van het stukje tand iets belangrijks toegevoegd aan de betekenis en waarde ervan. Door het kruisje uit te beelden, appelleerde dit stukje ivoor nu aan iets waar bezoekers zich in konden herkennen, een religieuze vorm. Een mystiek gebied met betrekking tot leven en dood. Het ivoor had een meerwaarde gekregen. Hier zag ik de rol en betekenis van de kunstenaar als een soort tovenaar.

Mijn belangstelling voor oude, veelal religieuze kunst is sindsdien nooit meer verdwenen. We bezochten ook altijd wel een paar Romaanse kerken onderweg. Van die knoerten van gebouwen, waar het daglicht amper binnenviel, maar wel voor een bijzondere sfeer zorgde. Die kerken hebben iets van een moederschoot, je vindt er rust en stilte die je nodig hebt. Dat is goed voor bezinning.”

NATUUR

IN UW KUNSTWERKEN LIJKT NIET DE RELIGIE MAAR DE NATUUR DE OVERHAND TE HEBBEN. HOE KOMT DAT?

„Het cyclische van het leven vormt de basis van mijn werk. De natuur is de leermeesteres van de kunst. Die belangstelling voor de natuur heb ik waarschijnlijk van mijn moeder. Ze was er vaak mee bezig. Als ik kijk naar de groeicyclus van planten, dat is heel boeiend. Nee, ik ben niet iemand met groene vingers, maar als kunstenaar wil ik het ogenschijnlijk onopvallende in de natuur benadrukken. Kleine details vergroot ik uit. Ik vind het ongelooflijk hoe functioneel en geordend de natuur is. Het prille leven van planten dat zich ontwikkelt in de zaaddozen, het ontluiken van groei, het ontvouwen van bladeren en de pracht van de bloem in haar schoonheid, dat is fantastisch om te zien. Zaaddozen zijn voor mij een bron waar ik veel mee doe. Ze bieden als het ware geborgenheid aan de prille zaadjes. Een zaaddoos is wat er overblijft van een bloem en dan heeft de natuur het zo geregeld dat daar meteen de bron voor nieuw leven in zit. Een prachtige cyclus. Verouderen en afsterven, en daar weer nieuwe groeikracht uit putten. Daarin zit het mysterie van het hele leven.”

Deze fascinatie voor de natuur verwerk ik zowel in mijn au-

‘Ik begrijp heel goed dat mensen tegenwoordig veel met zingeving bezig zijn. Want het wordt allemaal te plat en te materialistisch. Dat zorgt voor een leegte’

tonome beelden alsook in mijn toegepaste opdrachten. Voor het Waterschap Rivierenland te Tiel maakte ik een zes meter hoog bronzen beeld van de kleine zaadjes van de esdoorn. Bij goed waterbeheer kan het zaadje ontkiemen.
Voor de nieuwbouw van de Haagse Passage, van de New Yorkse architect Bernard Tschumy, maakte ik een functionele grote poort. Ook in dit gebruiksobject, een hekwerk van achttien meter lang, heb ik twee bronzen zaaddozen en een groot bronzen verweerd blad verbeeld.
De afsluithekken voor het Maastrichtse winkelcentrum Entre Deux, 26 meter lang, heb ik in de vorm van ontkrullende varens gemaakt. Op de cour van het Vodafonekantoor aan de Avenue Céramique te Maastricht reiken twee grote stengels met zaaddozen naar het licht.”

WAS HET BEROEP VAN KUNSTENAAR AL VROEG DE KEUZE?
„Ja, in mijn kinderjaren was dat al zo. Ook al had mijn vader z’n twijfels, want die vroeg zich af of ik daar wel een boterham mee kon verdienen. Dus deed ik eerst nog de docentenopleiding aan de kunstacademie. Heb daar mijn bevoegdheden gehaald voor beeldende vakken en kunstgeschiedenis. Maar uiteindelijk wilde ik vooral mijn eigen werk maken, creëren. Ik ben nog bij beeldhouwer Piet Killaars in de leer geweest, van hem heb ik veel geleerd, een inspirerende man.”

DE START IS HET MOEILIJKSTE, NIEMAND HAD NOG VAN U GEHOORD IN HET BEGIN.
„Nee, dat is spannend. Mijn eerste opdracht was een beeld voor de nieuwbouw van de PLEM in Maastricht, tegenover het Gouvernement. Zo’n begin is belangrijk, want daarna ga je – als de mensen tevreden zijn – van de ene opdracht naar de andere. Ik realiseer me dat ik in die decennia veel gemaakt heb, vaak grote werken. Niet alleen in Nederland maar ook voor klanten in het buitenland zoals Ibiza, Alicante en Andorra. Maar meestal wel voor Nederlanders, mensen die mijn werk kennen.”

EN ALTIJD MET BRONS GEWERKT?
„Ik ben begonnen met keramiek. Zo heb ik lang geleden een expositie met mummies gehad in het Drents museum. De gedachte erachter was dat het leven op de een of andere manier doorgaat. Tegenwoordig maak ik sommige ontwerpen op de computer en werk ik met lasertechnieken en staal. Ik neem geen afscheid van het brons, maar het is interessant om ook nieuwe technieken toe te passen. Digitaal scannen heeft als voordeel dat je de grootte desgewenst kunt aanpassen.”

GEREEDSCHAP

MAAR DE MACHINES IN HET ATELIER WIJZEN MEER OP HET ZWARE WERK, DAT VEREIST NOGAL WAT KRACHT.
„Ja, maar er staat bijvoorbeeld ook een stevige kraan, zodat ik niet alles hoef te tillen, dat zou ook niet gaan. Ik heb nooit bezuinigd op goed gereedschap. Dat heb ik van mijn vader. En ik werk altijd met dezelfde bedrijven zoals steenhouwerij Utens in Echt, constructiebedrijf Smolenaers in Nederweert en bronsgieter Jos Boerekamps, ook in Nederweert. Ik ben daar eenkennig in, een kwestie van vertrouwen.”

VEEL EXPOSITIES IN MUSEA OF GALERIES HEEFT U NIET GEHAD. DAT KOMT DOORDAT U UW EIGEN GALERIE HEEFT?
„Dat zal ermee te maken hebben. En ik ben ook altijd bezig met opdrachten en autonoom werk, dus in die zin heb ik er niet veel energie en tijd in gestoken. Hoewel ik een paar jaar geleden wel blij was met een overzichtstentoonstelling in het Museum aan het Vrijthof. Het is op zich niet verkeerd om op die manier naar buiten te treden. Maar inderdaad, door mijn eigen galerie, waar ik op afspraak mensen ontvang, heb je een wat andere focus.”

DE ECONOMISCHE CRISIS HEEFT DE KUNSTWERELD NIET ONBEROERD GELATEN, HEBT U DAT ZELF OOK GEMERKT?
„De kunstwereld heeft er veel last van gehad en misschien nog steeds enigszins. Door de crisis in de bouw werden de architecten getroffen en daar zijn wij kunstenaars voor een deel afhankelijk van. Het is een soort kettingreactie. In de afgelopen jaren heb je kunnen zien dat menige galerie de deuren moest sluiten en dat de budgetten voor kunst kleiner werden. Heel wat kunstenaars hebben dat qua beroep niet overleefd. Ik zal er ook wel last van hebben gehad, maar ik heb het niet zo bewust meegemaakt omdat in die periode juist de man overleed, met wie ik zo’n veertig jaar geleefd heb. Dan ben je vooral bezig met rouwverwerking en minder met kunst. Hij was theoloog en zat in het onderwijs. Ik denk zeker dat mijn belangstelling voor religie voor een deel door hem kwam. Zingeving, dat was

‘Ik denk toch dat er zo’n beetje het idee hangt hier dat alles wat van ver komt, beter is. En tegenwoordig moet het ook al gauw “jong en aanstormend” zijn’

een veelvuldig gespreksonderwerp. Ik heb bijvoorbeeld een Piëta gemaakt. Het brengen van een offer en het verdriet om een overleden kind; op de een of andere manier boeit me dat.”

U BENT PRAKTISEREND CHRISTEN?

„Nee, eigenlijk niet. Het heeft mijn belangstelling maar ik ben geen overtuigd christen. Ik denk namelijk dat we eindigen zoals in de natuur gebruikelijk, dat we vergaan. Maar we weten het niet zeker, het is het mysterie dat prikkelt. Ik begrijp heel goed dat mensen tegenwoordig veel met zingeving bezig zijn. Want het wordt allemaal te plat en te materialistisch. Dat zorgt voor een leegte.”

NIEUWE ENERGIE

HEEFT U NOG DEZELFDE DRIVE ALS VROEGER?

„Ja, ik ga er nog altijd vol voor. Na het overlijden van mijn partner heb ik een tijdje in een wat lager tempo gewerkt en geleefd, maar nu heb ik de energie weer. Ik heb nu een relatie met een vrouw. Ze is ook heel actief en staat midden in het leven, dat vind ik fijn. Vlak voor Kerstmis heb ik nog hard gewerkt aan een inschrijving voor een opdracht om een beeld te maken in Brunssum, bij die vijver. Ik werd samen met twee andere kunstenaars uitgenodigd. Tegenwoordig wordt dat vaak via openbare aanbesteding gedaan. Je bedenkt dan niet alleen een idee, maar je werkt het in een voorstel helemaal uit, met argumentatie en volledige begroting. Daar ben ik flink mee bezig geweest. Helaas ben ik het deze keer niet geworden. Dat gaat zo en dan moet je het ook snel loslaten en op zoek gaan naar nieuwe energie. Ik voel gelukkig nog altijd het vuur branden, ook al neem ik tegenwoordig bewust ook wel eens de tijd om een wandeling te maken, om even afstand te nemen.”

VEEL KUNSTENAARS GINGEN EN GAAN VANUIT LIMBURG NAAR AMSTERDAM OF NOG VERDER, NAAR PARIJS BIJVOORBEELD, OMDAT DAAR HET ECHTE KUNSTKLIMAAT TE VINDEN ZOU ZIJN. NOOIT HET GEVOEL GEHAD IN EEN UITHOEK TE ZITTEN OP DAT GEBIED?

„Nee, dat gevoel heb ik nooit gehad. Maar in feite heb ik ook nooit in zo’n kunstscene gezeten. In mijn vriendenkring zitten eigenlijk ook maar weinig kunstenaars. Niet bewust trouwens. Ik denk wel dat er in Limburg zelf weinig aandacht is voor Limburgse kunstenaars. Neem nou de schilder Wim Claessen, die maakt echt geweldig werk. Buiten de provincie is hij echt bekend, maar hier kom je z’n werk maar weinig tegen. Ik denk toch dat er zo’n beetje het idee hangt hier dat alles wat van ver komt, beter is. En tegenwoordig moet het ook al gauw ‘jong en aanstormend’ zijn. Je ziet het ook bij kunstacademies, dat er al snel achter trends wordt aangelopen. Terwijl ik denk dat je toch vooral het vak moet leren, het ambacht. De ideeën moet je zelf bedenken, anders ben je geen kunstenaar. Ik heb ook altijd gevonden dat je als kunstenaar voor jezelf moet zorgen. Het kan niet zo zijn dat je je hele leven lang afhankelijk bent van allerlei subsidieregelingen, puur en alleen omdat je kunstenaar bent. Dat is niet reëel tegenover andere beroepen.”

TEFAF

UW BEELDEN STAAN NIET OP TEFAF?

„Nee, dat kan in feite ook niet omdat ik geen galerie heb die mij vertegenwoordigt. Ik heb wel eens ten tijde van TEFAF in een leegstaand pand op het Onze Lieve Vrouweplein een aantal beelden geëxposeerd. In een mum van tijd waren er vijf verkocht. Dat zou ik qua productie niet eens bijhouden als ik dat elk jaar zou doen. Maar ik ga elk jaar met groot plezier naar de beurs toe. Uiteraard vooral voor de Romaanse beeldhouwkunst maar zeker ook voor de afdeling moderne kunst. Nee, niet naar de champagnebar of de preview. Ik ben niet zo’n societyfiguur. Ik kook graag thuis voor vrienden, wat dat betreft hou ik het intiem. Koken vind ik leuk en muziek luisteren is een grote hobby van me. Tijdens mijn werk heb ik altijd muziek op staan. Als ik ontwerp luister ik naar klassieke muziek en jazz en als ik aan het lassen of frezen ben, dan staat er van die rampetamp-muziek op om nog boven het lawaai van de machines uit te komen.”

NOOIT AAN KINDEREN GEDACHT OF IS HET ER NIET VAN GEKOMEN?

„Het is er niet van gekomen. Mijn partner trok er niet aan in de periode dat dit had gekund. Nu gaat het natuurlijk niet meer. Maar ergens mis ik het wel, wat niet betekent dat ik daarover ga zitten treuren. Zo zit ik niet in elkaar. Ik ben nogal nuchter van aard. Ik vind het beroep van kunstenaar ook niet zo romantisch, althans niet wat sommige mensen zich er soms van voorstellen. Zeker, je bent bezig met creaties en dat is heel mooi. Ik ben er dankbaar voor dat ik dit beroep mag doen. Maar je moet er zelf voor gaan en zorgen dat je het redt. Inspiratie, energie, discipline, dat heb je allemaal nodig. En elke dag vroeg opstaan. Je moet het echt zelf doen, niemand komt het je brengen.” •